

Tudi v letu 2024 spremljamo prisotnost karantenskih škodljivih organizmov v slovenskih gozdovih

Gozdarski inštitut Slovenije (GIS) in Zavod za gozdove Slovenije (ZGS) sta s strani Uprave za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin pooblaščenici za izvajanje nalog fitosanitarnih pregledov. GIS pa je poleg tega tudi imenovani uradni in nacionalni referenčni laboratorij RS za škodljive organizme rastlin (glive in žuželke na gozdnem drevju in drugih lesnatih rastlinah, lesen pakirani material). Z vsakoletnimi programi preiskav spremljamo zdravje slovenskih gozdov s posebnim poudarkom na navzočnosti karantenskih in prednostnih karantenskih škodljivih organizmov, ki v EU še niso prisotni oz. so omejeno prisotni in so prepoznani kot še posebej nevarni in z velikim potencialom za razširitev na območje EU. Spremljanje njihovega pojavljanja nam omogoča, da ob zabeleženem sumu in morebitni potrjeni najdbi ukrepamo kar se da hitro in učinkovito z namenom izkoreninjenja in preprečevanja širjenja škodljivega organizma ter s tem preprečimo obsežne škode. Podatki programov preiskav pa so pomembni tudi za trgovino z rastlinami, rastlinskimi proizvodi in drugimi predmeti.

Na evropskem seznamu karantenskih škodljivih organizmov (Uredba (EU) 2016/2031 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. oktobra 2016 o ukrepih varstva pred škodljivimi organizmi rastlin (sprejeta 14. 12. 2019)) je trenutno 20

prednostnih karantenskih škodljivih organizmov (delegirana uredba 2019/1702). Od tega jih je sedem takih, ki so nevarni za gozdove in jih vsakoletno predvsem na gozdnih površinah spremljata GIS in ZGS: brezov krasnik (*Agrilus anxius*), jesenov krasnik (*A. planipennis*), kitajski kozliček (*Anoplophora chinensis*), azijski kozliček (*A. glabripennis*), sibirska svilena kokljica (*Dendrolimus sibiricus*) in borova ogorčica (*Bursaphelenchus xylophilus*). V spremljanje je vključenih še pet karantenskih škodljivih organizmov: borov smolasti rak (*Fusarium circinatum*), platanov obarvani rak (*Ceratocystis platani*) ter bolezen tisočerih rakov (*Geosmithia morbida*) in njen vektor orehov vejni lubadar (*Pityophthorus juglandis*) ter bakterijski ožig oljke (*Xylella fastidiosa*). Naboru se vsako leto doda še nekaj s strani EU prepoznanih nevarnih organizmov, zato so letos vključeni še črna bulavost leske (*Anisogramma anomala*), ki smo jo spremljali že lani, in na novo hrastova uvelost (*Bretziella fagacearum*), cercosporni ožig borovih iglic (*Pseudocercospora pini-densiflorae*) ter hrastov podlubnik (*Pseudopityophthorus pruinus*). Nobena od teh vrst v preteklih letih na območju Slovenije še ni bila najdena.

Na terenu aktivnosti izvajamo usposobljeni pooblaščenici fitosanitarni pregledniki, ki prisotnost škodljivih organizmov spremljamo



Slika 1: a) Značilni simptomi hrastove uvelosti (*Bretziella fagacearum*) so venenje in sušenje krošenj ter rumenjenje listov (bakrena obarvanost robov listov in ob žilah) (foto: D. W. French, University of Minnesota, Bugwood.org), b) Glavni gostitelji hrastovega podlubnika, *Pseudopityophthorus pruinus*, so hrasti; znaki napada vključujejo rumenjenje in venenje listov ter odmiranje poganjkov in vej (James D. Young, USDA APHIS PPQ, Bugwood.org, licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 3.0 License.), c) Cercosporni ožig borovih iglic (*Pseudocercospora pini-densiflorae*) je bolezen iglic na borih, katere simptomi so rumenkaste in črno rjave pege na iglicah (foto: EPPO).

Gozdarstvo v času in prostoru

tako z vizualnimi pregledi gostiteljskih rastlin, odvzemom vzorcev s simptomi in s spremljanjem z različnimi tipi pasti in z vrstno specifičnimi vabami. Posamezne vzorce omenjenih karantenskih škodljivih organizmov nato analiziramo v Laboratoriju za varstvo gozdov na GIS, izjema so vzorci s sumom na prisotnost borove ogorčice (*B. xylophilus*), za katero diagnostiko izvaja uradni laboratorij na Kmetijskem inštitutu Slovenije. Pri spremljanju navzočnosti karantenskih bolezni in škodljivcev za slovenske gozdove usmerjamo aktivnosti predvsem na prioriteta območja z gostiteljskimi rastlinami z največjim tveganjem za vnos teh škodljivih organizmov, kot so npr. okolica vrtnih centrov, drevesnic, žag in mesta uvoza.

Na uvodnem sestanku fitosanitarnih preglednikov ZGS in GIS smo 12. marca 2024 predstavili poudarke letošnjega programa preiskav, podrobneje predstavili škodljive organizme, ki jih letos v Sloveniji spremljamo prvič, in uskladili praktične vidike izvedbe postavitve pasti in načrtovanega odvzema vzorcev po območnih enotah ZGS. Pri izvajanju na terenu poudarjamo komunikacijo med ZGS in GIS ter z lastniki gozdov, ki morajo biti o postavitvah pasti na njihovem zemljišču ustrezno seznanjeni. V letu 2024 je načrtovana postavitve 154 pasti za spremljanje karantenskih škodljivih organizmov v slovenskih gozdovih. Vse postavljene pasti bodo označene s plastificiranim napisom, na katerem pojasnimo namembnost pasti in podajamo kontaktne podatke za more-



Slika 2: a) V gozdove za spremljanje izbranih karantenskih škodljivih organizmov nameščamo različne tipe pasti. b) Na uvodnem sestanku GIS in ZGS 12. 3. 2024 smo podrobneje opredelili praktično izvedbo programa preiskav v gozdovih za leto 2024. (foto: S. Zidar)



Slika 3: Vzorce (ulov žuželk iz pasti in deli rastlin s simptomi), ki jih pridobimo ob izvajanju programov preiskav v slovenskih gozdovih, so analizirani v Laboratoriju za varstvo gozdov na GIS, ki je uradni laboratorij RS za področje zdravlja rastlin (glive in žuželke na gozdnem drevju in drugih lesnatih rastlinah, lesen pakirani material). b) Za namen ugotavljanja navzočnosti borove ogorčice v Sloveniji vzorčimo tudi žagovinarje (*Monochamus* spp.), ki so znani prenašalci te ogorčice. (foto: S. Zidar)

bitne dodatne informacije. Če se kdaj srečamo na terenu, pa vedno z veseljem pojasnimo, čemu so pasti namenjene in kaj počnemo.

Organizacijski del priprave na izvedbo programov preiskav v letu 2024, ki vključuje nabave ustreznih pasti, vab in dogovore o lokacijah postavitvev pasti na terenu, je že za nami. Sedaj nas čakata le še intenziven terenski in laboratorijski del izvedbe programa preiskav 2024, ki bo trajal vse do oktobra. Če opazite simptome spremljanih škodljivih organizmov na terenu, pa nas obvestite ali sporočite svoja opažanja preko

informativnega sistema Invazivke. Podrobne opise simptomov in organizmov lahko najdete na portalih Varstvo gozdov Slovenije (<https://www.zdravgozd.si/>), Invazivke (<https://www.invazivke.si/>) ali EPPO (<https://gd.eppo.int>). Upajmo, da prihoda karantenskih škodljivih organizmov v naših gozdovih tudi letos ne bomo potrdili. Varujmo naše gozdove!

Simon ZIDAR, Luka CAPUDER,
dr. Andreja NÈVE REPE, dr. Barbara PIŠKUR
Zavod za gozdove Slovenije
Gozdarski inštitut Slovenije